

УДК 336.717.1:347.457

Д.О. КУЛИК, канд. юрид. наук, доц., Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ РОЗРАХУНКОВОГО ЧЕКА: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Ключові слова: поняття та ознаки, розрахунковий чек, теоретико-правовий аспект

Динамічний розвиток особистих немайнових і майнових відносин обумовлює необхідність постійного їх дослідження з метою напрацювання рекомендацій щодо вдосконалення відповідних напрямків їх правового регулювання. Важливим вектором наукових пошуків є розгляд закріплених положеннями ЦК України, інших законів і підзаконних нормативно-правових актів цивільно-правових конструкцій, що використовуються у розрахунково-платіжному обороті України, зокрема конструкції розрахункового чека. Актуальність даного дослідження зумовлюється тим, що незважаючи на широке використання розрахункового чека у сфері банківських безготівкових розрахунків, його юридична природа, правовий режим та порядок застосування досі залишаються малодослідженими.

Зазначимо, що окремі аспекти означеної проблематики теоретико-правового визначення поняття та ознак розрахункового чеку у науці побічно розглядалась такими вченими, як В.А. Белов, С.Н. Бервено, Л.Ю. Добриніна, О.С. Іоффе, С.В. Мирославський, А.А. Фельдман, В.Л. Яроцький та інші. З огляду на це метою та завданнями цієї статті є аналіз теоретичних засад та правового регулювання щодо поняття та ознак розрахункового чеку, а також визначення шляхів їх вдосконалення в контексті інтенсифікації використання безготівкових розрахунків у цивільному обігу.

Положення ст.1102 ЦК України вперше на законодавчому рівні закріплюють легальне поняття розрахункового чека. Згідно з вказаною статтею розрахунковим чеком (чеком) є

документ, що містить нічим не обумовлене письмове розпорядження власника рахунку (чекодавця) банку переказати вказану у чеку грошову суму одержувачеві (чекодержателю) [1]. Платником за розрахунковим чеком може бути лише банк, у якому чекодавець має кошти на рахунку, якими він може розпоряджатися. Такий підхід вітчизняного законодавця до визначення правової природи розрахункового чека на рівні його легального поняття загалом не суперечить усталеним положенням радянської та зарубіжної цивілістичної доктрини. Так, А.А. Фельдман указує, що чек являє собою документ установленої форми, що містить письмове доручення чекодавця платникові здійснити платіж чекодержателю зазначеної в ньому суми [2, с.37]. Дещо інше визначення дає Г. Ласк, зазначаючи, що чек – це переказний вексель, який виписаний на банкіра і підлягає оплаті за вимогою, і одночасно зауважуючи, що чек не є цесією частини вимоги чекодавця до банку; це наказ чекодавця, адресований своєму агенту (банку) сплатити чекодержателю зазначену в ньому суму [3, с.708]. В англійській та американській правових системах чек розглядається не лише як оборотний документ, але і як доручення банку-емітенту з боку чекодержателя оплатити зазначену в чеку суму, визначаючи його таким чином, з одного боку, цінним папером, а з другого – формою договору доручення [4, с.12].

Отже, виходячи з усталених у цивілістичній доктрині інтегрованих уявлень щодо правової природи розрахункового чека, варто визначити його наступним чином. Розрахунковий чек – це розрахунковий документ обов'язкової письмової форми, що посвідчує майнове право вимоги у грошовому зобов'язанні, яке виникає між банком-платником, чекодавцем та чекодержателем, у межах якого банк-платник на виконання доручення чекодавця за умови належного виконання ним нормативних вимог щодо його форми й реквізитів та передачі чекодержателю, а також своєчасного пред'явлення останнім документа до оплати за наявності чекового покриття, зобов'язаний переказати вказану в ньому грошову суму одержувачу платежу (чекодержателю).

Оформлення і видача розрахункового чека опосередковує також зобов'язання чекодавця перед чекодержателем. У межах цього зобов'язання видача розрахункового чека чекодавцем чекодержателю надає останньому право його пред'явлення банку-платнику з метою отримання визначеної в його змісті суми коштів, що має наслідком його погашення. Таким чином, специфіка правової природи розрахункового чека визначена унормованою структурою правових зв'язків учасників розрахунково-чекових відносин і знаходить свій вираз в основних положеннях його легальних та доктринальних понять, а також конститутивних ознак. Розглянемо їх.

Основні підходи до визначення правової природи розрахункового чека та специфіки розрахунково-чекового зобов'язання ґрунтуються на ознаках, що визначають його основні характеристики як документа. Розрахунковий чек в одному із можливих ракурсів його розгляду є формою установалення і посвідчення майнових прав – документом, що застосовується у сфері забезпечення розрахунково-чекових відносин. У цьому відношенні як засіб розрахунків цей документ забезпечує установалення й здійснення посвідчених ним майнових прав. Його характеристика як цінного папера полягає у тому, що від наявності документа та відповідності його форми та реквізитного складу вимогам чинного законодавства України залежить виникнення та здійснення посвідченого ним майнового права (права вимоги сплати вказаної у ньому суми коштів). Виходячи з цього, з позиції теорії цінних паперів розрахунковий чек є документом, що забезпечує виникнення та посвідчення майнових прав, а його пред'явлення є необхідною умовою їх реалізації. Як і будь-які відносини у сфері видачі та обігу цінних паперів, розрахунково-чекові правовідносини мають змішаний характер, характеризуючись органічним поєднанням речових прав на документ і зобов'язальних прав, що ним посвідчуються.

Такий висновок ґрунтується на врахуванні догматичного підходу до вчення про цінні папери, розробленого С. Савіньї. Як зазначає В.Л. Яроцький [5, с.57], С. Савіньї виходив з

того, що в сфері речового права діє принцип вільного відчуження об'єктів власності. У правовідносинах по відчуженню майна, на його переконання, знаходить вияв повне абстрагування здійснюваних щодо них правочинів від імені їхнього власника. Водночас зобов'язальні правовідносини засновані на діаметрально протилежних принципах. Зміна зобов'язання можлива або у формі його анулювання й заміни іншими правовідносинами за допомогою такої правової конструкції, як новація, або у вигляді передачі кредитором своїх правомочностей іншій особі, що не спричиняє повного абстрагування від попередніх правовідносин між його первинними суб'єктами (цесія). Однак при вчиненні правочинів, що забезпечують постійно зростаючого як внутрішнього, так і зовнішнього цивільного обороту, виникає потреба у встановленні нових правових форм, за допомогою яких переваги, пов'язані з відчуженням об'єктів права власності, могли б бути застосовані до зобов'язальних правовідносин. Ці потреби він запропонував розглядати як одну із соціально-правових умов появи й розвитку конструкції цінних паперів.

Так, розвиток торгівлі, удосконалення правових засобів забезпечення розрахунків у торгових відносинах обумовили необхідність об'єднання в одному документі майнових прав кредитора на одержання відповідної суми коштів від уповноваженої боржником особи (банку-емітента) і речових прав на сам документ. При цьому правовий зв'язок, що існує між розрахунковим чеком як документом і посвідченим у ньому майновим правом (право на одержання відповідної суми коштів), характеризує останній як цінний папір. Залежність між документом та майновим правом, посвідченим розрахунковим чеком, знаходить свій прояв у тому, що без його оформлення й видачі не можуть виникнути й засновані на його видачі правовідносини між кредитною установою й пред'явником документа.

Правовий зв'язок між документом і посвідченим ним майновим правом свідчить також про конститутивне юридичне значення документа, за допомогою якого здійснюється пе-

редання посвідченого ним майнового права. Майнове право, що становить зміст розрахункового чека як цінного папера, є об'єктом правового інтересу учасників цивільних правовідносин і не може бути передане у відриві від його матеріального носія – бланка сертифіката цінного папера [6, с.13; 7, с.35].

При цьому зазначений правовий зв'язок документа й посвідченого ним майнового права обумовлює інші ознаки, що дозволяють охарактеризувати розрахунковий чек як цінний папір. Розглянемо їх.

Розрахунковий чек характеризується абстрактністю. Вона полягає у тому, що підстава виникнення зобов'язання пов'язана з оформленням та видачею розрахункового чека [8, с.118]. Абстрактний характер розрахунково-чекового зобов'язання визначає допустимість та межі тих або інших заперечень, на які має право посилається зобов'язана за розрахунковим чеком особа [9, с.39]. Так, платник за розрахунковим чеком не вправі протиставляти добросовісному чекодержателю заперечення, засновані на відсутності або недійсності підстави видачі чека, оскільки вона не може впливати на його дійсність чи недійсність як документа.

Зокрема, підставою виникнення чекових правовідносин між його пред'явником (чекодержателем) і банком-емітентом можуть бути виконані роботи, надані послуги або товар, переданий чекодержателем чекодавцеві на підставі договору, на виконання умов якого видається розрахунковий чек. При цьому обсяг виконання боржником своїх обов'язків за основним зобов'язанням не впливає на належність виконання зобов'язань у межах правовідносин між банком-емітентом перед чекодавцем. Цей висновок ґрунтується на абстрагуванні зобов'язання банку-платника від правовідносин, що виникають між чекодавцем і чекодержателем – з одного боку, і незалежності обов'язків банку перед чекодавцем від його зобов'язань перед чекодержателем – з другого.

Таким чином, у разі належного оформлення і видачі розрахункового чека подальший розвиток розрахунково-чекового зобов'язання не залежить від обставин, що безпосередньо

не впливають на його чинність як розрахункового документа. Банківська установа, що виконує розрахунково-касове обслуговування чекодавця, зобов'язана здійснити платіж по виданому ним розрахунковому чеку шляхом оплати зазначеної в ньому суми його пред'явникові (чекодержателю) за умови наявності коштів на його банківському рахунку. Господарсько-судова практика при розгляді вексельних суперечок іде аналогічним шляхом: у випадку пред'явлення вимоги про оплату векселя особа, зобов'язана за векселем, не вправі відмовитися від виконання з посиланням на відсутність підстави зобов'язання або його недійсність [10].

Абстрактний характер чекового зобов'язання знаходить також вияв у відмінному від інших грошових зобов'язань розподілі тягара доказування наявності права вимоги й відповідно визначенні особи, на яку покладається ризик здійснення платежу за розрахунковим чеком належній особі. За загальним правилом кредитор у зобов'язальних правовідносинах повинен довести наявність належної юридичної підстави його вимоги. Абстрактність розрахункового чека полягає в тому, що банк зобов'язаний здійснити платіж за розрахунковим чеком у всіх випадках, якщо не доведе, що права чекодержателя не підлягають здійсненню, тобто не мають під собою ніякої правової підстави. Таким чином, тягар доказування відсутності правової підстави зобов'язання лежить на зобов'язаній стороні.

Запропоновані сучасними російськими цивілістами підходи до вирішення питання щодо абстрактності розрахункового чека викликають інтерес у зв'язку з тим, що положеннями ст.143 ЦК РФ чек віднесений до видів цінних паперів, що, на жаль, не характерно для вітчизняної правової системи. Разом з тим у сучасній російській цивілістичній літературі питання про абстрактний характер розрахунково-чекового зобов'язання поділяють не всі правники. Зокрема, Д.В. Мурзін висловлює сумніви щодо абстрактності розрахункового чека, мотивуючи свої міркування наявністю підстави виникнення чекового зобов'язання – грошового зобов'язання, на виконання якого

він виданий. Однак цей його висновок ґрунтується на змішуванні двох різних юридичних фактів. Один з них є підставою видачі розрахункового чека (наявність договору на розрахунково-касове обслуговування з банком), що визначає абстрактність розрахункового чека як цінного папера. Другий характеризує підставу виникнення зобов'язання між чекодавцем і чекодержателем, а тому в цьому випадку варто вести мову про каузальність або абстрактність правочину, на виконання розрахунків за яким може видаватись розрахунковий чек. Такий підхід відомого правника пояснюється впливом положень радянської цивілістичної доктрини, основні постулати якої до моменту прямого віднесення чека до цінних паперів положеннями ст.143 ЦК РФ ґрунтувались на розгляді чека як форми існування договору на розрахунково-касове обслуговування. У цьому зв'язку, порівнюючи чек і вексель, О.С. Йоффе зауважував, що «вексель породжує абстрактне зобов'язання, а чеки соціалістичних організацій засвідчують каузальні правочини». Е.А. Флейшиц пояснювала каузальний характер будь-якого доручення, що дається власником поточного рахунка банку, необхідністю здійснення банківського контролю над господарською діяльністю соціалістичних організацій [11, с.86].

Дійсність чекового зобов'язання (обов'язок банку-емітента здійснити платіж за розрахунковим чеком чекодержателю) не залежить від дійсності підстави його виникнення (договору). У цьому положенні проявляється основна ознака цінного папера – його абстрактність. Оскільки, якби розпорядження про сплату певної суми, що становить предмет чекового зобов'язання, мало умовний характер, розрахунковий чек не мав би характеру оборотоздатного документа й ніколи б не приймався у рахунок виконання грошового зобов'язання [12, с.9]. Таким чином, при аналізі ознаки абстрактності чека як цінного папера спостерігається взаємопроникнення абстрактності як ознаки, що є властивою цінним паперам, і ознак, властивих правочинам. На противагу іншим паперам, правочини можуть характеризуватись як абстрактністю, так і ка-

узальністю. Викладене дозволяє зробити висновок, що оформлення та видачу розрахункового чека необхідно розглядати як підставу виникнення розрахунково-чекових правовідносин, що виникають між чекодавцем і чекодержателем, а також між ним і банком.

При аналізі специфіки відносин між чекодавцем і банком, а також між банком і чекодержателем у російській цивілістичній літературі висловлена ще одна цікава думка з приводу абстрактності чека. Л.Ю. Добриніна стверджує про те, що «абстрактний характер чекового зобов'язання є відносним» [13, с.59]. Свою точку зору вона пояснює тим, що відносини між чекодавцем і банком-емітентом обумовлені договірними відносинами між ними, оскільки видачі чека передують укладення чекового договору, відповідно до якого банк зобов'язується оплачувати розрахункові чеки свого клієнта. Виходячи з цього, вона пропонує абстрактність чека, на противагу іншим цінним паперам, вважати відносною. На наш погляд, аналогічно відносинам з переведення переказного векселя на платника (акцептанта), що пов'язані із позавексельними відносинами між ним і векседавцем, розрахунково-чекові правовідносини пов'язані з чековим договором, який, однак, не може розглядатись як єдина підстава видачі чека. Банк-платник не несе відповідальності у разі несплати чека, оскільки відповідно до ст.1105 ЦК України у випадку його несплати чекодержатель звертає свою вимогу безпосередньо до чекодавця (зобов'язаної особи, що поставила свій підпис на чеку), а не до банку-платника [1].

Таким чином, з одного боку, абстрактність розрахункового чека як цінного папера забезпечує здійсненість юридичного обов'язку, що становить елемент змісту розрахунково-чекових правовідносин, з другого – не виключає каузальності правочину, що служить підставою їх виникнення. Адже підставою видачі розрахункового чека (каузою) є відплатний договір, що укладається між сторонами (чекодавцем і чекодержателем). Відповідно до його змісту одна сторона (чекодавець) зобов'язана надати зустрічне виконання іншій стороні (чекодержателю) за передані товари,

надані послуги, виконані роботи тощо, підставою виникнення якого є видача чека.

Ще однією ознакою розрахункового чека є літеральність (від лат. *Lit(t)era* – буква). Розрахунковий чек посвідчує майнове право кредитора, при цьому здійснення посвідченого ним майнового права відбувається лише в межах закріпленого в документі обсягу майнових прав. Відповідно, літеральність означає, що уповноважена за розрахунковим чеком особа (чекодержатель) може вимагати здійснення належного їй майнового права лише у межах тієї суми коштів, що посвідчується змістом документа. Необхідність чіткого визначення характеру та обсягу майнового права, посвідченого розрахунковим чеком, пояснюється наступним чином. У межах розрахунково-чекових правовідносин виникають грошові розрахунки чекодавця і чекодержателя, які здійснюються останнім за допомогою третьої особи – банківської установи, що обслуговує чекодавця. Відповідно співробітники банківської установи, виходячи із змісту розрахункового чека, повинні впевнитись, що виконують посвідчене документом доручення сплатити визначену суму коштів у межах волевиявлення чекодавця. Таким чином, розрахунковий чек – це письмовий документ визначеної форми та реквізитного складу, що посвідчує звернене до платника (уповноваженого банку-платника) право вимоги передачі одержувачеві платежу (чекодержателю) вказаної у ньому власником рахунку (чекодавцем) грошової суми.

Розрахунковий чек являє собою документ, зміст та цінність якого визначається закріпленою в його реквізитах вичерпною інформацією щодо обсягу коштів, що підлягають виплаті банком на користь пред'явника документа. Цей висновок обґрунтовується тим, що розрахунковий чек, як і будь-який інший цінний папір, сам по собі не має цінності. Таку цінність становлять майнові права, що ним посвідчуються і можуть бути реалізовані чекодержателем шляхом його презентації. Таким чином, у класичному розумінні зобов'язання, у межах якого оформлюється і видається розрахунковий чек як цінний папір, містить у

собі елементи речових й зобов'язальних прав, що становлять його зміст, а саме «право на розрахунковий чек» і «право із розрахункового чека». Така дуалістичність розрахункового чека знаходить вираження в його правовій природі як засобу посвідчення майнових прав, що забезпечує його реалізацію шляхом пред'явлення документа.

Ознака легітимації безпосередньо пов'язана з визначенням способу посвідчення належності майнових прав, що становлять зміст документа, тій чи іншій особі. Легітимація (тобто визначення законності прав, повноважень) є однією із найбільш відомих підстав класифікації цінних паперів. Виходячи із засад легітимації, право вимоги виконання зобов'язання за розрахунковим чеком набуває особа, на ім'я якої виписаний документ (риса, характерна для іменних цінних паперів). Правовий режим інших видів цінних паперів передбачає легітимацію шляхом визначення особи, на яку виданий наказ (ордерний цінний папір), або будь-якої особи, що правомірно володіє документом (цінний папір на пред'явника). Одним із напрямків практичного застосування теоретичних положень щодо зазначеної ознаки цінних паперів є проблематика визначення особливостей передачі прав за розрахунковим чеком.

Відповідно до ст.197 ЦК України права, посвідчені іменним цінним папером, передаються в порядку, встановленому для відступлення права вимоги (цесії) [1]. Безумовно, розрахунковий чек є найбільш зручною формою забезпечення здійснення посвідчених ним майнових прав. Проте, на думку багатьох правників, ця його перевага нівелюється у ході його обігу. Це обумовлено тим, що для передачі іменного розрахункового чека від однієї особи до іншої необхідно здійснити складну процедуру, установлену для передачі боргових зобов'язань. Ця теза вимагає уточнення з урахуванням загальних положень теорії боргових зобов'язань. Зазначимо, що цесія є правочином, наслідком вчинення якого є зміна особи, що виступає кредитором, тобто зміна активного суб'єкта зобов'язального права вимоги. Даний правочин має своїм пре-

дметом зміну зобов'язальних, а не речових правовідносин, що виникають у зв'язку з оформленням та видачею цінного папера. Однак розрахунковий чек може бути об'єктом речових прав, що дозволяє говорити про неможливість передачі прав на нього з використанням суто зобов'язально-правових способів.

Механізм здійснення майнового права, посвідченого відповідним цінним папером, залежить від правомірності володіння відповідним документом. Ця обставина має важливе практичне значення при багаторазовому переході цінного папера від однієї особи до іншої або у механізмі звернення стягнення на майно у випадку фінансової неспроможності боржника [2, с.40].

Особливість розрахункового чека як документа полягає в зобов'язально-правовій природі розрахунково-чекових правовідносин. Так, правові зв'язки між чекодавцем і чекодержателем мають характер боргових зобов'язальних правовідносин грошового характеру. Чекодавець разом з передачею документа передає право вимоги вказаної у реквізитах розрахункового чека суми коштів, що перебувають у банку на його рахунку. На зобов'язальних відносинах ґрунтуються й правовідносини чекодержателя й банку-платника, адже останній видає кошти за дорученням чекодавця, діючи від його імені й у його інтересах, виконуючи свої зобов'язання за договором про здійснення розрахунково-касового обслуговування, укладеним між ним і чекодавцем.

Чекодержатель має право передати документ третій особі. У такий спосіб переходять не лише речові права на нього, але й посвідчене ним право вимоги до банку-платника. Передача розрахункового чека третій особі повинна здійснюватися не за правилами передачі боргових зобов'язань, а шляхом учинення спеціального передавального напису – іменного індосаменту. Таким чином, передача прав за іменним розрахунковим чеком є більш ефективною з використанням інших правових засобів її здійснення – механізму індосації.

Індосація являє собою передачу цінного папера іншій особі в повному обсязі за передавальним написом, що має здійснюватися на

звороті розрахункового чека. За своєю юридичною природою індосамент є засобом забезпечення кожної нової передачі цінного папера, що підлягає багаторазовій індосації. Індосамент – це формальне посвідчення, напис, зроблений на звороті цінного папера, метою вчинення якого є передача цінного папера іншій особі [14, с.67].

Передача цінного папера з використанням ордерного і іменного індосаментів має різні правові наслідки. Особа, що індосує ордерний цінний папір, має можливість заблокувати свою подальшу участь у правовідносинах за цінним папером шляхом внесення до передавального напису застереження «без обороту на мене». В інших випадках невиконання зобов'язання за цінним папером тягне за собою солідарну відповідальність всіх індосантів. Вчинення іменного індосаменту, на відміну від ордерного, забезпечує лише передання посвідчених цінним папером майнових прав від однієї особи до іншої і не визначає можливості солідарної відповідальності учасників його вчинення.

Положення ЦК України характеризуються наявністю прогалин у регуляції цивільно-правових відносин, що визначають порядок передання прав за іменними цінними паперами. Неможливість поширення положень ст.197 ЦК України на механізм відступлення права вимоги за розрахунковим чеком викликає необхідність здійснення при його передачі складної процедури, характерної для боргових зобов'язань. У той же час остаточне встановлення для розрахункового чека правового режиму цінного папера забезпечить застосування на практиці механізму індосації – апробованого часом, більш зручного та надійного способу передання майнових прав, посвідчених цінними паперами.

Публічна достовірність як ознака розрахункового чека полягає в максимальному обмеженні кола підстав, що надають боржникові право відмовитися від виконання покладених на нього зобов'язань [15, с.123]. Публічна достовірність цінного папера означає, що «добросовісний власник папера може довіритися тим формальним ознакам, які легітимують

його як суб'єкта вираженого в папері права» [16, с.207]. Таким чином, публічна достовірність полягає в тому, що банк-платник зобов'язаний здійснити виконання за розрахунковим чеком, впевнившись винятково в наявності його необхідних реквізитів, звільняючи чекодержателя від обґрунтування підстав видачі чека.

Розрахунковому чеку властива публічна достовірність як конститутивна ознака цінних паперів. Публічна достовірність розрахункового чека означає, що чекодержатель не повинен доводити свою добросовісність на підставі інших документів. Легітимація правоволодільця за розрахунковим чеком здійснюється виключно на підставі його форми та реквізитів, навіть документи, на підставі яких він був випущений, у розрахунок не беруться [17, с.96].

Презентація як ознака розрахункового чека ілюструє характерний для всіх цінних паперів порядок здійснення посвідчених ним майнових прав на підставі пред'явлення документа до платежу. Розрахунковий чек, виступаючи в цивільному обороті як особливий юридичний документ, виконує властиву йому презентаційну функцію. Вона зводиться до правового значення чека при здійсненні посвідченого ним майнового права. Так, для одержання грошової суми, розмір якої визначений реквізитами розрахункового чека, чекодержателю необхідно пред'явити чек банку-платнику. Необхідність пред'явлення чека для реалізації посвідченого ним майнового права полягає в тому, що чекодержатель легітимує себе як особу, якій належить суб'єктивне право. При цьому банк-платник не може здійснити виконання за документом без його пред'явлення, не взявши на себе ризику подвійної виплати. Водночас банк-платник повинен бути впевнений у можливості звільнення від зобов'язання по погашенню чека перед чекодавцем, якщо надасть виконання за ним (здійснить платіж чекової суми) будь-якому учаснику цивільних відносин, що пред'явив цінний папір і належним чином легітимував себе як кредитор за даним зобов'язанням [18, с.56].

Таким чином, більшість конститутивних ознак, що притаманні цінним паперам, харак-

терні і для розрахункового чека. Закріплений для нього правовий режим визначає спорідненість розрахункового чека з окремими документами (зокрема, векселем), що легально віднесені до відповідних видів і груп цінних паперів. Порядок застосування розрахункового чека у сфері розрахунків визначає споріднені з іншими цінними паперами моделі правомірної поведінки управомоченої та зобов'язаної осіб. Це, зокрема, модельний порядок оформлення, видачі, інкасування та погашення розрахункового чека. Спорідненість розрахункового чека з іншими документами визначає і застосування термінології, усталеної у сфері розміщення (видачі) та обігу інших видів цінних паперів. Нарешті, вказана спорідненість визначається нормативним закріпленням обов'язковості застосування правил щодо форми та реквізитів розрахункового чека та наслідків невиконання вимог їх врахування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Цивільний кодекс України : від 16.01.2003 р., № 435-IV // ВВР України. – 2003. – №№ 40–44. – Ст. 356.
2. Фельдман А. А. Депозитный и сберегательные сертификаты. Чековое обращение : учеб. и справ. пособие / А. А. Фельдман. – М. : Инфра-М, 1995. – 168 с.
3. Ласк Г. Гражданское право США (право торгового оборота) : сокращ. пер. с англ. / Г. Ласк ; под ред. Е. А. Флейшиц. – М. : Иностран. лит., 1961. – 774 с.
4. Единообразный торговый кодекс США : офиц. текст : пер. с англ. / Междунар. центр финанс. законодат. развития. – М. : Статут, 1996. – 427с.
5. Яроцький В. Л. Правовий зв'язок документа і визначеного його змістом майнового права як ознака цінних паперів: ретроспектива і сучасний підхід / В. Л. Яроцький // Право України. – 2004. – № 3. – С. 56–58.
6. Беляков М. М. Вексель как важнейшее платежное средство / М. М. Беляков. – М. : Трансферт, 1992. – 156 с.
7. Мирославський С. В. Щодо визначення поняття «цінні папери» / С. В. Мирославський

кий // Підприємництво, госп-во і право. – 2002. – № 12. – С. 34–37.

8. Белов В. А. Практика вексельного права / В. А. Белов. – М. : ЮрИнфоР, 1998. – 180 с.

9. Крашенинников Е. А. Составление векселя / Е. А. Крашенинников. – Ярославль : Олимп, 1992. – 232 с.

10. Оглядовий лист Вищого арбітражного суду України «Про практику вирішення окремих спорів, пов'язаних з вексельним обігом (за матеріалами судової колегії Вищого арбітражного суду України по перегляду рішень, ухвал, постанов)» : від 11.12.2000 р., № 01-8/738 // Нормативні акти України (НАУ) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v_738800-00.

11. Иоффе О. С. Обязательственное право / О. С. Иоффе. – М. : Юрид. лит., 1975. – 880 с.

12. Рукавишников И. В. Гражданско-правовая природа векселя : сущность ее влияния на проблему основания возникновения вексельных обязательств : автореф. дис. на соиск. учен. степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Гражд. право, семейное право,

гражд. процесс, междунар. частн. право» / И. В. Рукавишников ; МГУ им. М. В. Ломоносова. – М., 1998. – 21 с.

13. Добрынина Л. Ю. Некоторые аспекты гражданско-правового регулирования чекowych отношений / Л. Ю. Добрынина // Хоз-во и право. – 1999. – № 4. – С. 56–59.

14. Бервено С. Н. Правовое регулирование вексельного обращения в Украине / С. Н. Бервено, В. Л. Яроцкий. – Харьков : Право, 2001. – 510 с.

15. Белов В. А. Ценные бумаги в российском гражданском праве / В. А. Белов. – М. : ЮрИнфоР, 1996. – 438 с.

16. Свядосц Ю. И. Ценные бумаги и оборотные документы / Ю. И. Свядосц // Гражданское и торговое право капиталистических государств / под ред. Е. А. Васильева. – М., 1993. – С. 203–208.

17. Павлодский Е. А. Договоры организаций и граждан с банками / Е. А. Павлодский. – М. : Статут, 2000. – 180 с.

18. Безклубий І. Цінні папери: поняття, зміст, юридичні характеристики / І. Безклубий // Право України. – 2001. – № 9. – С. 56–58.

Кулик Д. О. Поняття та ознаки розрахункового чека: теоретико-правовий аспект / Д. О. Кулик // Форум права. – 2011. – № 3. – С. 435–442 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-3/11kdotpa.pdf>

Виконано аналіз теоретичних засад та правового регулювання щодо поняття та ознак розрахункового чеку, а також визначені шляхи їх вдосконалення в контексті інтенсифікації використання безготівкових розрахунків у цивільному обігу.

Кулик Д.А. Понятие и признаки расчетного чека: теоретико-правовой аспект

Выполнен анализ теоретических основ и правового регулирования относительно понятия и признаков расчетного чека, а также определены пути их совершенствования в контексте интенсификации использования безналичных расчетов в гражданском обороте.

Kulyk D.A. The Concept and Features of the Clearing House Check: Theoretical and Legal Aspects

The analysis of theoretical principles and regulations concerning the concept and features of the clearing house check is made; also it was determined ways of improving it in the context of intensifying the use of cashless payments in civil circulation.